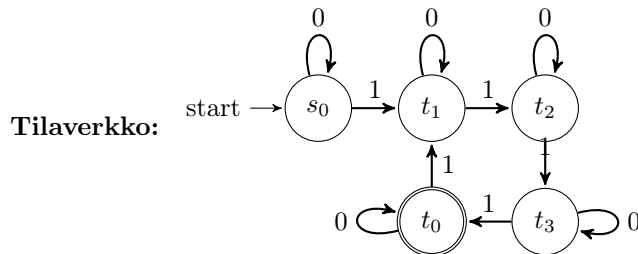

TIETOTEKNIIKAN MATEMATIIKKA

Harjoitus 9 syksy 2019. Ratkaisut.

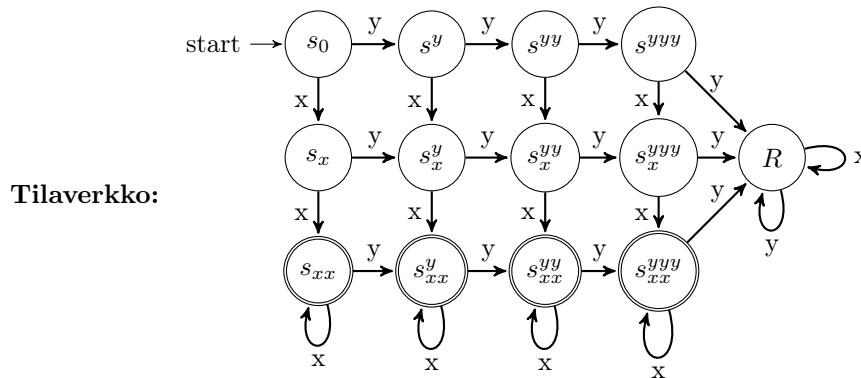
1. Rakenna äärellinen deterministinen automaatti, joka hyväksyy 0,1-jonoista täsmälleen ne, joissa on 1:iä nelosella jaollinen määrä ($\neq 0$) ja hylkää muut.

Ratk. Tilalla muistetaan bittien 1 määrän 4:lla jakamisen osamäärä.

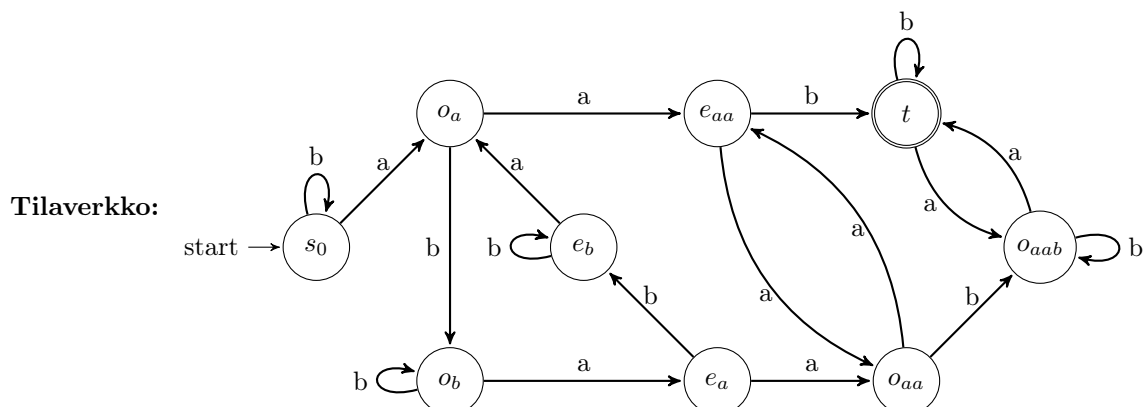
2. Määrää äärellinen deterministinen automaatti, joka hyväksyy kaikki ne aakkoston $\{x, y\}$ sanat joissa esiintyy ainakin kaksi x kirjainta ja korkeintaan kolme y kirjainta, ja hylkää muut sanat. Piirrä automaatin tilaverkko ja selitä syötöt ja tilat.

Ratk. Syötöt: $\{x, y\}$. Tilalla muistetaan montako merkkiä x ja montako merkkiä y on luettu ja onko virhe tapahtunut.

3. Laadi äärellinen deterministinen automaatti (piirtämällä automaatin tilaverkko), joka hyväksyy kaikista aakkoston $\{a, b\}$ sanoista täsmälleen ne joissa a :ta on parillinen määrä ja sanassa esiintyy osasanana sana aab ja hylkää muut.

Ratk. Muistetaan tiloilla onko kirjainta a tehty parillinen (e "even") vai pariton määrä (o "odd") ja missä kohtaa viimeisillä merkeillä ollaan lukemassa sanaa aab . Esimerkiksi automaatti on tilassa e_{aa} kun kirjainta a on luettu parillinen määrä ja viimeisinä merkkeinä on luettu aa . Vastaavasti automaatti on tilassa o_a , kun kirjainta a on luettu pariton määrä, viimein luettu merkki oli a ja sitä edellinen ei ollut a . Automaatti on tilassa o_{aab} kun osana aab on luettu ja kirjainta a on luettu pariton määrä. Tila s_0 on alkutila ja tilassa t automaatti on kun siihen mennessä luetussa sanassa molemmat ehdot on täytetty.

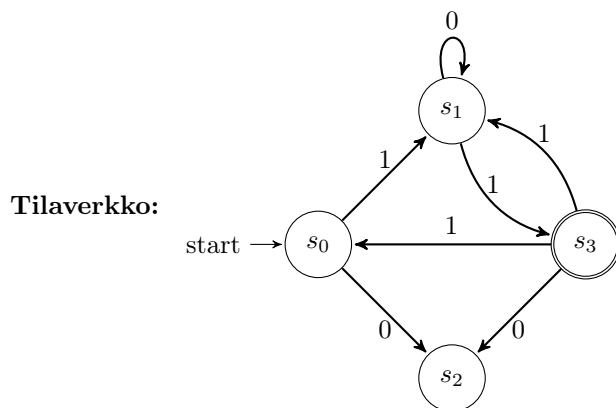
4. Tutkitaan alla olevalla taulukolla esitettyä äärellistä automaattia, missä alkutila on s_0 ja lopputilojen joukko $\{s_3\}$. Määrää kieli/sanat, jotka automaatti hyväksyy. Laadi äärellinen deterministinen automaatti, joka hyväksyy täsmälleen saman kielen kuin kuvion äärellinen epä-deterministinen automaatti määräämällä laskien deterministisen automaatin tilat ja lopulliset tilat (hyväksymistilat) ja

piirtämällä deterministisen automaatin tilaverkko, missä näkyy mistä epädeterministisen automaatin tiloista deterministisen automaatin tilat koostuvat.

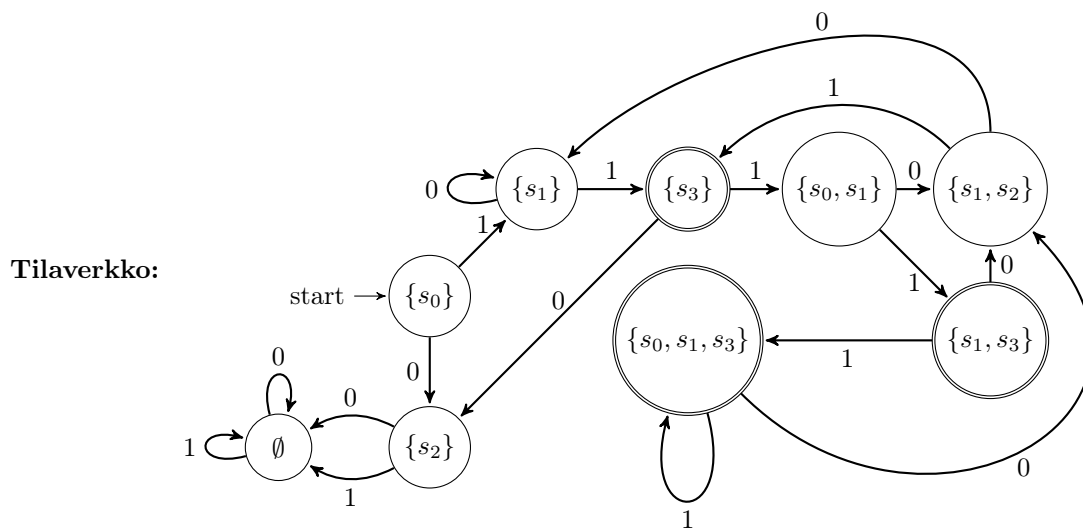
	0	1
s_0	s_2	s_1
s_1	s_1	s_3
s_2	—	—
s_3	s_2	s_0, s_1

Ratk.

Epädeterministinen automaatti:

Deterministinen automaatti:

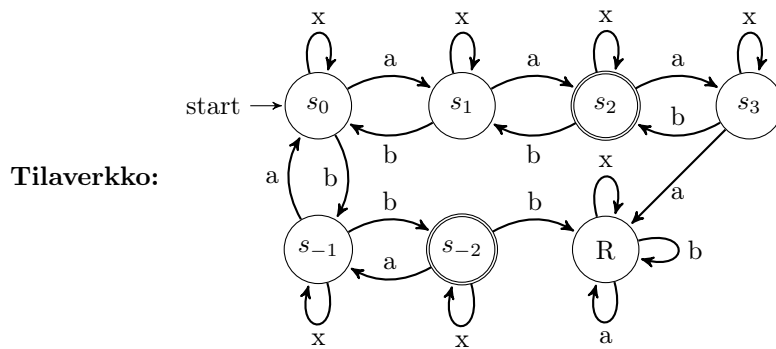

Automaattien hyväksymä kieli: Epädeterministisestä automaatista nähdään, että jokainen hyväksytty sana sisältää vähintään kaksi 1:stä. Vähiten 1:stä sisältävät hyväksytyt sanat ovat muotoa 10^*1 . Jokainen hyväksytty sana alkaa tätä muotoa olevalla sanalla. Hyväksytyt sanat voivat jatkua mielivaltaisella määrällä muotoa 110^*1 tai muotoa 10^*1 olevilla sanoilla. Muun muotoisia sanoja automaatti ei hyväksy. Automaatin hyväksymä kieli on siis muotoa $10^*1(110^*1 + 10^*1)^*$.

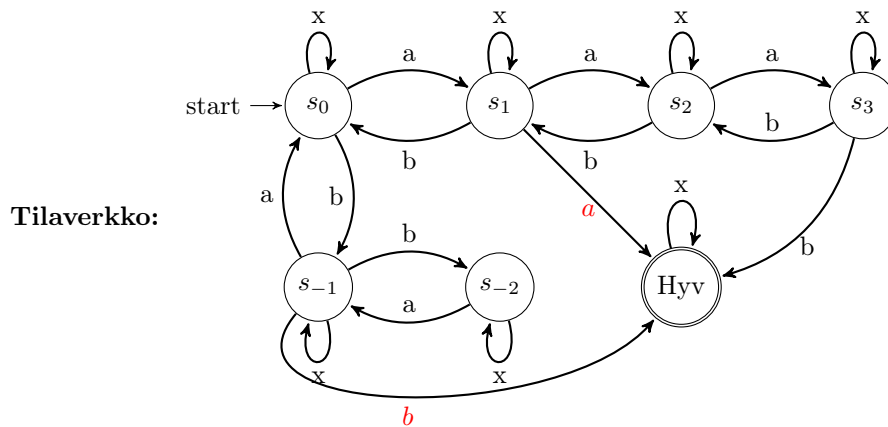
- Tutkitaan kirjaimista a, b ja x koostuvia sanoja (vasemmalta oikealle). Sana w' on sanan w alkuosa, jos $w = w'w''$ jollakin sanalla w'' . Esimerkiksi λ, b, bx, bxb ovat sanan bxb alkuosat. Olkoon sanassa w esiintyvien a kirjainten lukumäärä $|w|_a$ ja b kirjainten lukumäärä $|w|_b$.

  - Rakenna sellainen äärellinen deterministinen automaatti, joka lukee kirjaimista a, b ja x koostuvia sanoja ja hyväksyy niistä sellaiset sanat w joille on voimassa molemmat seuraavista ehdoista: (i) jos w' on w :n alkuosa, niin $-2 \leq |w'|_a - |w'|_b \leq 3$ (ii) $|w|_a - |w|_b = \pm 2$, ja hylkää muut
  - Rakenna epädeterministinen automaatti, joka tunnistaa täsmälleen samat sanat kuin kohdan a) deterministinen automaatti, ja jolla on ainoastaan yksi hyväksyvä tila.

Ratk. a) Tiloilla muistetaan siihen mennessä luetulle sanalle w' luku $|w'|_a - |w'|_b$.

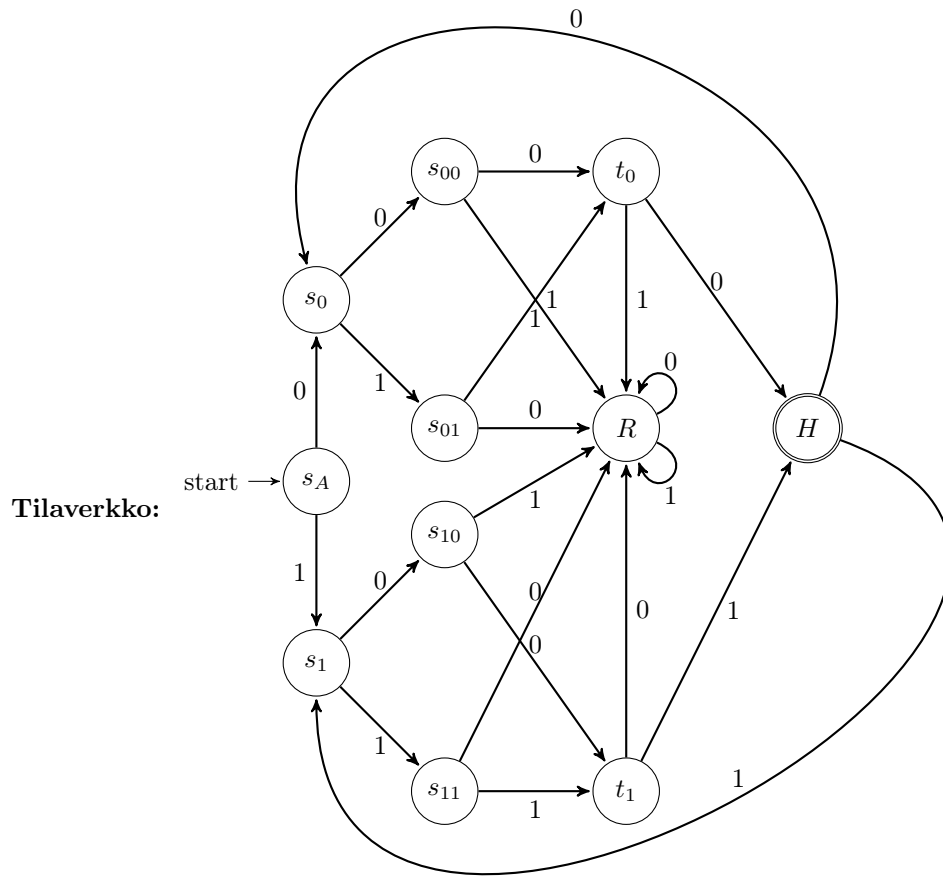

b) Ei tarvita hylkäävää tilaa. Kun luettu syöttö on sitä muotoa, ettei enää voi saada hyväksyttävää syöttöä, niin automaatti ei voi enää jatkaa lukemista.

6. 0:ista ja 1:istä koostuva merkkijono on palindromi, jos jono on sama luettaessa vasemmalta oikealle kuin oikealta vasemmalle (esimerkiksi jono 00100100 on palindromi). Luettele kaikki 4:stä merkistä koostuvat 0,1-palindromit (1p). Olkoon $w = w_1w_2w_3 \cdots w_n$, $n \geq 1$, missä jokainen $w_i (i = 1, \dots, n)$ on 4:stä merkistä koostuva (vain 0:ia ja 1:siä käsittävä) palindromi (l. w saadaan asettamalla mielivaltainen määrä (kuitenkin ainakin yksi) 4:n merkin palindromeja peräkkäin). Rakenna deterministinen äärellinen automaatti, joka hyväksyy 0,1-jonoista täsmälleen jonot w , jotka on kuvattu yllä. Voidaanko rakentaa äärellinen deterministinen automaatti joka hyväksyy täsmälleen kaikki aakkoston $\{0, 1\}$ palindromit? Jos voidaan, rakenna automaatti. Jos ei voida, selitä miksi ei.

Ratk. Aakkoston $\{0, 1\}$ 4:n pituiset palindromit ovat 1111, 0000, 1001, 0110. Tiloilla muistetaan mikä osa palindromeista on tehty (tilat $s_0, s_{00}, s_{01}, s_{10}, s_{11}$), mikä bitti on palindromeista vielä tehtävä (tilat t_0 ja t_1) ja onko tapahtunut virhe (tila R).

Väite: Kaikki aakkoston $\{0, 1\}$ palindromit (ja vain ne) hyväksyvää automaattia ei voida rakentaa.

Todistus. Tehdään **Vastaoletus:** Automaatti voidaan rakentaa ja se sisältää k tilaa.

Tarkastellaan sanaa $0^k 1^k 1^k 0^k$. Sana on palindromi, joten automaatti hyväksyy sanan.

Koska automaatissa on k tilaa, niin luettaessa sanan alkuosaa 0^k jokin tila esiintyy kaksi kertaa.

Oletetaan että näin tapahtuu kun sana 0^i ja sana 0^j on luettu, missä $j > i$. Silloin automaatti tunnistaa myös sanan $0^i 0^{k-j} 1^k 1^k 0^k$, eli sanan $0^l 1^k 1^k 0^k$, missä $l < k$. Tämä sana ei ole palindromi, joten Vastaoletus on väärä, eli Väite on voimassa.